



# Zakon o rastavi crkve i države u Francuskoj i kanonsko pravo.

Piše Dr. Juraj Cenkić.

(Nastavak.)

## III. Ustrojstvo Crkve katoličke.

### 1. Demokratska značajka bogoštovnih udruga.

U drugom odsjeku kanonske ove radnje bavim se time, da razvijem nauku, kako je crkva posebno savršeno od države različno i nezavisno društvo. To sam činio za to, što rastavni zakon ne pripoznaje te činjenice i nauke, pa crkvi propisuje konstituciju, djelatnost, upravljanje dobrima sasvijem po svoju. Kako time država gazi slobodu crkve i njenu nezavisnost, pa tako zaseže u čisto duhovne i crkvene poslove; to je očito, da crkva katolička nije mogla, a niti smjela prihvatiti takav zakon. Tu vrijedi ona sv. Pisma:<sup>1</sup> „*Oportet magis oboedire Deo, quam hominibus*“ Ali s još jednog gledišta morala je crkva zabaciti taj zakon. Znade se, da je atejistički demokratizam ili kraće lajicizam glavni pokretač francuskog rastavnog zakona.

<sup>1</sup> Nam primum huius decreta legis constitutionem ipsam offendunt, qua Christus Ecclesiam conformavit. Scriptura enim eloquitur et tradita a Patribus doctrina confirmat, Ecclesiam mysticum esse corpus Christi pastorum et doctorum auctoritate administratum, id est societatem hominum, in qua aliqui praesunt caeteris cum plena perfectaue regendi, docendi, iudicandi potestate. Est igitur haec societas, vi et natura sua inaequalis; duplicem scilicet complectitur personarum ordinem, pastores et gregem; id est eos, qui in variis hierarchiae gradibus collocati sunt et multitudinem fidelium: atque hi ordines ita sunt inter se distincti, ut in sola hierarchia ius atque auctoritas resideat movendi ac dirigendi consociatos ad propositum societati finem, multitudinis autem officium sit, gubernari se pati et rectorum sequi ductum oboedienter . . . Pijo X. u Encycl. *Vehementer nos* od 11. velj. 1906.

Ako je tome tako, onda je taj demokratizam nužno morao ostaviti svoj trag ne samo u postupku sa crkvom, već i u svom zakonu, kojim uređuje crkvu. Demokratizmu je ideal, da zavlada na svim poljima; pa za to vidimo, da grozničavo radi da prožme ne samo državu, društvo, već i samu religiju. Dosele mu je uspjelo dajbudi u Francuskoj demokratizovati društvo i politiku, sada se baca na to, da iz crkve odstrani monarkiju, pa da ju zamijeni demokracijom. Za to evo i vidimo, da se bogoštovne udruge u rastavnom zakonu skroz temelje na demokratskom osnovu, u njima nema ni traga monarhijsko-hijerarhijskom uređenju katol. crkve. I nuto, da nije papa osudio takovo uređivanje crkve, imali bismo barem u Francuskoj potpuno provedeni demokratizam socijalni, politički i crkveni!

Reformatori XVI. vijeka davahu suverenost u crkvi narodu; XVIII. vijek prenosi tu suverenost u politici na narod, a XX. vijek je opet aplicira na katolicizam. Sva pak ta 3 vijeka nalaze svoje opravdanje i svoj vade mecum u Rousseauovom: „Contrat social.“ Za prosugjivanje demokratskog sastava bogoštovnih udruga služi mi čl. 4., 8. i 19. rastavnog zakona. U četvrtom članku nalazim implicite pridržanu katoličku hijerarhiju. Riječi toga članka vrlo su nejasne i neodregjene; čine utisak, kao da je zakonodavac namjerice htio biti nejasan i u neku ruku rezerviran. Nigdje se ne spominju u tom članku biskupi, nigdje papa. Ta šutnja nekako naliči negaciji tih institucija. A da je tomu tako, jasno svjedoči članak 8.

Taj je članak u očitom protivurječju sa člankom 4., jer odregjuje u čisto vjerskim stvarima kao vrhovni forum ne biskupa, ne papu, već upravno sudište.

Polag ustanova rastavnog zakona može samo ona bogoštovna općina naslijediti dobra napuštenog crkvenog zavoda, koja imade svoje statute udešene prema načelima katoličke crkve, ka kojoj pripadaše raspušteni crkveni zavod. Prema tomu može biskup propisati statute (dakako u suglasju sa zakonom) i to je njegova jedina vlast, što je imade nad bogoštovnim udrugama. Članovi udruge pokoravaju se tim statutima sasama dragovoljno — i to lih na osnovu toga, što prihvatiše te statute na svojoj konstitucionalnoj skupštini. Razlog dakle obveze leži u njihovom dragovoljnom pristajanju, a ne u božanskom autoritetu crkvene misije. I baš za to nije

isključena mogućnost, da većina ili manjina takove bogoštovne udruge ne će više da se pokorava statutima potvrđenim po biskupu. Što sada? Glavna skupština imade ih pravo isključiti, ako su u manjini; ako su u većini imade se zaključiti razlaz udruge; nakon koje slijedi likvidacija. No što onda, ako većina ne će zaključiti razlaz; što onda, ako se manjina ne će pokoriti zaključku većine; što onda, ako u skupštini nije moći doći do apsolutne većine? Tad mora čitava stvar doći pred upravno sudište, a ono ne će i ne treba da radi prema objektivnom stanju i prema kanonskom pravu, već uvaživši sve okolnosti čina. I tako državni organ, dakle lajička organizacija imade zadnju u stvarima vjere, ćudoregja — i stege. Najzad ne treba smetnuti s uma, da članak 4. vrijedi samo u onom slučaju, ako bogoštovna udruga želi naslijediti dobra raspuštenog crkvenog zavoda. Ako koja udruga ne reflektira na takova dobra, ona može da se osnuje mimo biskupa i hijerarhije uopće; a može da bude skizmatična. Sad najednom padne takovoj udruzi na um, da si prisvoji naslijegjena dobra svoje ortodoksne suparnice, s kojom stoji na istom teritoriju. Stvar mora doći u ruke upravnog sudišta i ono će odlučiti, koja udruga imade pravo na naslijegjena dobra raspuštenog crkvenog katol. zavoda. I tako eto nije udruga sigurna za naslijegjena dobra, a opet nije isključena mogućnost, da će upravno sudište štititi onakovu udrugu, koja bolje pogoduje državnim tendencijama.

Jedini Krist Gospodin, osnivač Crkve katoličke, može da daje misiju i ovlaštenje crkvi, da nauča, ravna i posvećuje ljude; crkva jedino može da prosudi objam te svoje trostruke vlasti, ona jedina in casu concreto može suditi, što pada pod udar njezine misije, a što ne.

Pa nuto! Rastavni zakon, dakle država odregjuje djelokrug bogoštovnim općinama, jer u svom 18. i 19. čl. izrično normira, da je predmet bog. udruga isključivo vršenje kulta. U praksi je svakako teško odrediti, što pripada a što ne pripada na vršenje kulta. Logično bi bilo, da zakon daje biskupu pravo izreći, što spada, budi posredno, budi neposredno na vršenje kulta. Ali ipak tako nije. Čl. 23. odregjuje kazne u pogledu prekoračenja djelokruga bogoštovnih udruga, a te kazne odregjuju svjetovni za udruge nadležni sudovi, dakle lajici imadu da sude, što spada na depozit vjere, ćudoregja i discipline; oni vrše duhovnu vlast rasugjivanja i kažnjavanja.

I tako bih mogao ići redom; odredbe kaznenog rast. zakona, odredbe, što se tiču imovinskih odnosa bog. druga, sve to jasno dokazuje, da je demokracija u sastavu i upravi bogoštovnih udruga odlučujuća. Sve to dokazuje, da je Crkva *quoad esse et fieri* zavisna od vjernika. A da li je takovu crkvu za zbilja osnovao Krist? ili — neprijatelji njegovi?

## 2. Protestantska značajka bogoštovnih udruga.

Ako promotrimo duševne roditelje rastavnog zakona, ako se zadubim u njegov duh i slovo, tad moram naći frapantnu upravo sličnost uređenja crkve u Francuskoj, kako to hoće rastavni zakon, sa nazorima i naukama protestanata, tih otaca crkvenog demokratizma. Ministar za bogoštovlje Bienvenu Martin nije po vjeri drugo, nego huguenot, taj evo predlaže zakon; drugi huguenot Ferdinand Buisson predsjedava parlamentarnoj komisiji, koja zakon pripravlja, dok treći huguenot izvješćuje u komori o tom zakonu, a taj nije nitko drugi, nego Aristide Briand. Od začetnika svojih imade rastavni zakon i duh protestantski. Protestanti su nijekali papinsku monarkiju, pa učiše, da bit kršćanstva stoji u demokratizmu. Uprava crkve pripada vjernicima, službenici crkveni nijesu van samo mandatari naroda. Poznate su u tom pogledu protestantske sisteme o ustavu crkve.

Da lakše razumijem srodnost francuskog rastavnog zakona i protestantskog naziranja ustrojstva crkve, moram u ustrojstvu crkve kao i u svakom ustrojstvu razlikovati dva elementa; ustav iliti stanje, te upravu iliti vladu. Pod ustavom razumijevam red, poredaj različitih djelova društva, dakle socijalno tijelo politički organizovano. Prema tomu ustav obuhvaća vlast, podložnike i megjusobni odnos. Uprava ili vlada obuhvaća onaj dio društva, koji je na vlasti, pa je vrši, u crkvi dakle hijerarhiju u svim stepenima.

Protestanti ne priznavaju crkvi nikakav ustav iliti stanje. „*Ecclesia enim status non est*“ veli Puffendorf. Crkva je naime nevidljivo društvo. Kako je ona ipak društvo ljudi, treba da imade neku upravu, pa zato dadoše protestanti crkvi tijelo u obliku državne vlasti. Odatle potječu nacionalne crkve, državne crkve, to jest crkve sasvijem podložne državnoj vlasti. Od svih protestantskih sistema najdulje se održala kolegijatska sistema Puffendorfova i Pfaffova, u koliko ju je dašto vulgarizovao Böhmer.<sup>1</sup> Böhmer

<sup>1</sup> Sr. H. Boehmer: *Ius ecclesiasticum Protestantium usum hodiernum iuris canonici iuxta seriem Decretalium ostendens*. Halae 1714.—1756.

ne priznaje vladaru apsolutno pravo nad ljudima i stvarima svog teritorija, kako to uče teritorijalci à la Mozer oslanjajući se na principe Grotiusa, Hobbesa i Spinoze. Takovo pravo priznati vladaocu značilo bi uništiti ljudsko društvo, značilo bi negirati s većeg dijela naravno pravo, koje ravna i vladarevim činima; narav pako nije prenesla na vladare religijozno pravo. Prema tomu postavlja se Böhmer na to stajalište, da gragjanima pristoji naravno pravo udruživanja i stvaranja društava zavisnih dakako od države. Ta udruženja i društva imadu narav kolegija, pa su sva jednakopravna i konvencijonalna. Prema tomu i crkva imade se smatrati kao kakav savez ili skupina kolegijâ, u kojima su svi članovi ravnopravni. U crkvi doduše mora biti doktora i slušatelja, dakle onakovih, koji uče i govore i onakovih, koji slušaju, ali oni nemaju nikakove jurisdikcije nad ovima, pa su baš zato jednostavni službenici. Pokornost u crkvi sasvijem je dragovoljna; kolegij imade pravo isključiti disidente. Vladar imade u pogledu kolegijâ ova prava: 1. on prosguje njegovu shodnost; 2. on nad njim bdije; 3. on mu daje legalnu egzistenciju, dakle juridičnu osobnost, koja je izvor civilnih prava.

Ta tri prava dopituje u bitnosti rimsko pravo kolegijima, pa zato Böhmer, aplicirajući to sve na crkvu, ovu drugojačije ne definira, nego: „Sunt Ecclesiae nihil aliud, quam collegium aequale.“ Prema tomu pripada vladaru: 1. pravo da rasuguje, koje religijozne kolegije valja tolerirati, a koje suprimirati. 2. Kolegiji posjeduju jedino dozvolom vladarevom; dakle na osnovu javne vlasti. Zato pripada vladaru pravo nadgledati upravu imutka, bez njegove autorizacije ne mogu kolegiji disponirati imutkom, jer njihov imutak ide u isti red, kao onaj gradova, općina etc. 3. Iz prava paske vladareve nad kolegijima u stvarima religije — *jus imperantis circa sacra* — slijedi a) negativno pravo — *jus cavendi* (Placet, Appelatio tamquam ab abusu) — b) pozitivno pravo *jus regendi*.

To pravo obaseže: α) pravo imenovati učitelje ili propovjednike; β) pravo odregjivati svetim i crkvenim stvarima; γ) pravo reformirati crkvene stvari; δ) pravo odregjivati liturgiju i disciplinu; ε) pravo normirati učenje i propovijedanje; ζ) pravo vršiti judicijarnu i penalnu vlast; η) pravo autoritativno riješavati religijozne sporove, propisivati, koja se mišljenja imadu propovijedati; θ) pravo sazivati koncile; ι) pravo odregjivati broj, opseg religijoznih udruženja.

Sva ta prava reklamira Böhmer vladaru, ne zato, što drži, da religija potpada u područje građanske vlasti, već zato, što tako zahtijeva javni poredak i opći interes.

Tko ne vidi, u kako su tijesnom upravo rodbinstvu rastavni zakon i Böhmer, ne samo u pogledu ustrojstva crkvenog, već i u pogledu odnosa crkve prema državi, te opsegu prava jednog i drugog društva. Na jednoj strani kolegiji, na drugoj bogoštovne udruge, ondje imade pravo vladar, ovdje država; članovi udruge slušaju na osnovu štatuta drage volje, članovi kolegija takogjer. Kod protestanata vladar daje juridičnu egzistenciju kolegijima, kod katolika ministarstvo, ondje sudi o krijepostima vladar, ovdje upravno sudište i ini sudovi. Zaista bi onaj morao biti slijep, koji ne bi to srodstvo vidio! Je li to ona konstitucija, koju je Krist Gospodin dao crkvi? Razgledajmo pravo ustrojstvo crkve katoličke.

### 3. Katolička nauka o ustavu crkve Kristove.

Pošto ja ne pišem ustrojstveno pravo katol. crkve ex professo, već samo tangiram pitanja toga prava, u koliko su u svezi s rastavnim zakonom katol. crkve u Francuskoj, to ću i ovdje konstituciju crkvenu predočiti per summa capita.

Konstituciju crkve katoličke sačinjavaju tri elementa: monarkija, aristokracija (hijerarhija) i demokracija. Imajući na umu distinkciju između ustava (status) i vlade (regimen), lako ću predočiti ustrojstvo crkve katoličke prema tim elementima. Baza pak svemu je misija ili apostolat.

#### A) *Apostolat crkve katoličke.*

U cijelom evanjelju najvećma valja u pogledu budućeg ustrojstva crkvenog isticati instituciju apostolata. Krist je počeo svoje javno djelovanje u društvu dvanaestorice svojih stalnih učenika ili apostola. Kad ih je uzeo za svoje stalne pratiocce, najprije je htio, da budu svjedoci riječi, činova, a najvećma njegova uskrsnuća. Zatim ih je htio Isus usposobiti, da poslije njega uzmognu naučati evanjelje po svem širokom svijetu; da tako od svih ljudi, koji ih budu slušali, osnuju jednu veliku obitelj, kojoj će Krist biti nevidljiva glava.

Dvanaestorica dakle apostola sami postadoše svjedocima i odaslanicima Kristovim. Njima samo jedinima je

kazao Krist: Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji. Kao što je mene poslao moj Otac, tako šaljem ja vas. Idite i naučavajte sve narode, krsteći ih u „ime Oca i Sina i Duha svetoga.“ Samo apostolima dade dakle Krist trojaku vlast, vlast učiteljsku (proročku), svećeničku i kraljevsku. Time je Krist apostole zadobio suverenom duhovnom vlašću naprama rodu ljudskome. Krista je poslao Otac, apostole šalje Krist, a apostoli šalju svoje nasljednike, jer se zasluge Kristove imaju aplicirati do u konac svijeta.

Prema tomu izvršivanje duhovne vlasti u crkvi katoličkoj nužno stoji i pada sa misijom ili s mandatom. Misija ili mandat od zgora, od Boga temelj je suverenosti crkvene vlasti. Tu pak misiju nije donijela u crkvu demokracija, narod ili ti vjernici, dakle mnoštvo, već apostoli i njihovi nasljednici. Ja tu činjenicu ističem lih na osnovu historijske vjerodostojnosti evanđelja. Svatko odmah uviđa, da je ta činjenica svrhunaravskog reda, pa ne može da se prosuguje s naravskog reda, kako se prosuguje n. pr. podrijetlo i vlast jedne države.

Istina protestanti su pokušali iz evanđelja samog da nagju dokaz za svoju sistem; zato ističu s osobitom emfazom, kako su vjernici birali sv. Matiju i sedmoricu djakona. Ta je megjutim činjenica čisto akcidentalna. Znadem iz sv. Pisma, da su apostoli prema prilikama i potrebama sami svojom vlašću postavljali biskupe, a ovi opet svećenike i ostale njihove pomoćnike. Najzad i ako stoji činjenica, da su vjernici izabirali Matiju i djakone; to takogjer stoji činjenica, da ovi nijesu postajali na osnovu ovog izbora službenicima riječi božije i sv. sakramenata, već na osnovu rukopoložanja, dakle regjenja i misije, a to im dadoše apostoli. A baš ordinacija i misija sačinjavaju temelj i vrelo crkvene duhovne vlasti. Za to vidim i u kasnija vremena, da crkveni poglavari vazda sebi pridržavaju kanoničku instituciju u pogledu onih osoba, koje bjehu sudjelovanjem puka ili prezentacijom patrona izabrani za kakovu crkvenu službu ili čast.

Crkva je svakako imala opravdanih razloga, kad je dopustila, da narod ili vjernici a i pojedinci lajici sudjeluju kod izbora biskupa i crkvenih službenika. Kraj svega toga može crkva taj privilegij i ukinuti, dotično modificirati, ako vidi, da se zlorabi, ili da se iz njega hoće izvoditi kakvo pravo. Historija uči, da je crkva tako i radila.



### B) *Primat ili monarkija.*

Ako Krist Gospodin nije htio demokraciji dati vrhovnu vlast u crkvi, pitam, možda je takovu vlast dao aristokraciji? Nije li po tom vlada u crkvi aristokratska? Kada je Krist izabrao dvanaestoricu apostola za upravitelje i voditelje svoje Crkve, možda je dao svakomu pojedinomu jednaku vlast, ili je suverenost dao njima u koliko su zbor apostolski? Takova šta nije Krist učinio. On je izabrao među apostolima jednog u osobi sv. Petra, pa ga postavio za jedinog vidljivog glavara na zemlji, i to ne samo vjernicima, već i apostolima. Tako je Petar postao vrhovna glava u Crkvi, pa je u to ime dobio puninu vlasti. Zato se on a i njegov nasljednik na biskupskoj stolici u Rimu, sv. Otac papa, zove temeljem Crkve Kristove na zemlji. I apostoli su temeljni kameni crkve Kristove, ali ne prvotni već drugotni. Sv. Petar je kamen ugaoni, a apostoli su srednjaci kameni, koji se upiru i naslanjaju na kamen ugaoni. Krist je dakle dao svojoj Crkvi monarkijsko uređenje, pa je to uređenje bitna značajka kršćanskog vjerskog društva.

Tako je Krist osigurao svojoj crkvi jedinstvo, a po tom i stabilnost u egzistenciji. Zato lijepo veli sv. Cyprijan: „Una Ecclesia a Christo Domino super Petrum origine unitatis et ratione fundata.“<sup>1</sup>

Da se ta jednota u vjeri, disciplini i ćudoregju doista realizira, potrebno je, da bude svaki biskup, svaka pojedina općina crkvena, svaki vjernik, svi biskupi, sve pojedine općine crkvene, svi vjernici u zajedinstvu sa svojim središtem i temeljem jednote — sv. Ocem papom. Ubi Petrus ibi Ecclesia.

Prema tomu je cijela Crkva podčinjena jednom monarhu, pa taj monarh posjeduje svu potrebnu vlast u crkvi, koja ga kao takova ide. Neću ovdje dokazivati primat Petrov i njegovih nasljednika papa rimskih; ne ću ovdje isticati i razlagati nepogrešivost papinu — sve to obragjuje dogmatika; moja je ovdje dužnost samo istaknuti rezultat dogmatike, a to je činjenica: da u Crkvi Kristovoj po božijem odredjenju opstoji u osobi rimskog biskupa vrhovni nepogrešivi suvereni duhovni monarh kao vidljiv Kristov namjesnik na zemlji.

### C) *Hijerarkija.*

Uredjenje Crkve Kristove nije samo monarkijsko po božijem odredjenju; ono je takogjer i hijerarkično.

<sup>1</sup> S. Cypr. Epist. 70. ad Januarium.



Primat nije jedina božanska oznaka crkve Kristove. U crkvi je istina sva vlast vrhovna usredotočena u jednoj ruci, ali kraj te punine vlasti papine opstoji u crkvi božijom voljom još jedna vlast, koja je podijeljena istina na stupnjeve, pa je i podvržena vrhovnoj vlasti; nu zato je ipak prava vlast. Zato i rekoh, da je crkva monarkija, sada moram dodati, da je ona i hijerarhija.

Hijerarhija se u crkvi sastoji po koncilu Tridentskom od biskupa, svećenika i službenika. Taj red možemo naći već za samih apostola, makar da su protestanti napeli sve sile, da dokažu protivno. Nepristrani učenjaci njihovi kao Mosheim, Blondel, Néander, Bauer moradoše priznati, da se principi sadašnje crkvene konstitucije jasno opažaju u crkvi već početkom drugog stoljeća. A tko će s njima zajedno držati, é da je te konstitucije nestalo malo poslije smrti zadnjeg apostola. Ta crkva mora trajati do konca svijeta. „Si quis dixerit in Ecclesia catholica non esse hierarchiam divina ordinatione institutam, quae constat ex episcopis, presbyteris et ministris, anatema sit.“<sup>1</sup>

Prema ovomu kanonu prvo mjesto u hijerarhiji zauzimlju biskupi. Oni su nasljednici apostola, kako to isti koncil veli u svojem daljnjem razlaganju. Biskupi su dakle poput apostola drugotni temeljni kameni, koje veže jedan ugaoni kamen, a to je papa. Biskupi nijesu tako nasljednici apostola, da svaki pojedinac naslijegjuje jednog apostola — non singuli singulis; jer najzad apostoli niti imagjahu stalna posebna biskupska sjedišta. Iznimka su sv. Petar i sv. Jakob mlagji. Napokon ne treba niti to zaboraviti, da je pojedinac apostol postavio više biskupa. A i sada broj biskupa pretiče znatno broj apostola; pa tako ne bi mogli svi biskupi naslijediti svakog pojedinog apostola, sve kad bi ovi i imali svoja biskupska sjedišta. U strogom znamenovanju riječi samo je papa nasljednik jednog partikularnog apostola, prema tomu moram apoštolsko nasljedstvo biskupa ovako odrediti:

1. Biskupi kao tijelo i sjedinjeni sa papom kao sa svojom glavom naslijegjuju apostole. Episkopat nadomješćuje apostolat. Kolegij apostolski žive u kolegiju biskupskom, onaj sjedinjen s Petrom, ovaj sjedinjen s papom, pa tako postaje nošiocem svih prava apostola, dakle sudjelovanje u suglasju s papom na vladi općene crkve.

<sup>1</sup> Conc. Trid. sess. XXIII. Can. 6. De sacramento Ordinis.

2. Ali kraj svega toga nije sva vlast svakog pojedinog apostola prešla na svakog pojedinog biskupa. Apostoli su tek osnivali crkvu na zemlji, zato su dobili od Krista Gospodina izvanredne punomoći ili ti vlasti. Tako su imali:

a) općenitu jurisdikciju, da propovijedaju evangelje svim narodima, pa da u svakoj zemlji, dakle u svim zemljama, koje blagonaviještahu, osnivaju sve institucije potrebne za vjersko unapređivanje.

b) doktrinalnu nepogrešivost. Ove dvije prerogative prešle su samo na rimskog biskupa, dok je ona prva prešla i na biskupe, ali tako, da je svaki biskup dobio svoj teritorij, na kom ima izvršivati svoju jurisdikciju.

3. Još imade treća razlika. Apostoli su primili svoju misiju i svoju vlast neposredno, dakle iz ruku samog Isusa Krista, a biskupi primaju svoju misiju i vlast po općenom mišljenju bogoslovaca posredno, dakle preko rimskog pape. Biskupi su svakako u crkvi prvi dostojanstvenici nakon pape; oni su visoko plemstvo crkve katoličke. Oni su dobili posredstvom pape od Krista Gospodina dvovrsnu vlast. Biskupi gledani individualno, svakako su i učitelji u svojim dijecezama; oni su pravi pastiri, koji imaju trajnu vlast u tom pogledu, naime vlast zakonodavnu, sudbenu i egzekutivnu. Oni dakle nijesu u svojoj dijecezi vikari ili ti pomoćnici papini, već pravi pravcati pastiri. Promatramo li biskupe u koliko su moralno tijelo, sjedinjeno s papom, tad oni sudioničtvoju na upravi cjelokupne crkve, pa kao takovi imaju pravo da u crkvenim saborima stvaraju disciplinarne zakone, da prosuguju pitanja vjere i čudoregja. Dakako sva biskupska vlast podvržena je papinskoj, papu moraju svi slušati u crkvi, jer je on suveren. Kraj svega toga biskupska vlast ništa ne trpi, već dobiva sav svoj sjaj i ugled od papine; a opet papinska vlast dobiva odličje od biskupske.<sup>1</sup>

Iz svega toga jasno vidim, da po božijem pravu u crkvi opstoji prava pravcata aristokracija. Možemo li dakle kazati, e je crkva monarkija ublažena aristokracijom?

Nekoji teolozi kao Bellarmin, Muzzarelli, Zallinger doista tako tvrde za ustrojstvo crkve katoličke, ali Gerdil u svom komentaru „sur la rétractation de Febronius“ ne preporuča ovakovo govorenje, jer se dade nategnuti i na krivi, heretični smisao.

<sup>1</sup> Conc. Vatic. Sess. IV. cap. 3.

Ta je naime formula dvojučna (aequivoca). Ali ipak danas, kada znadem za definicije vaticanskog koncila, ne mogu ovoj formuli podmetnuti drugi smisao; nego što su ga davali isti teolozi. Ne mogu dakle tu formulu s galikanistima onamo tumačiti, è da su biskupi protuteža papi, pa da oni mogu ispitivati njegove odredbe, pa ih i anulirati, jer da episkopat dijeli suverenost u crkvi s primatom.

Ta naime formula imade samo taj smisao, da u crkvi opstoji kraj papine suverenosti božjom odredbom još i vlast biskupska ili ti bolje hijerarhija sa svojim raznim stupnjevim, a tu hijerarhiju mora papa poštivati, pa je ne može uništiti. Kad je tomu tako, onda vlada u crkvi nije apsolutistička, samovoljna, neograničena; ona ne može i ne smije da se izvrgne u diktaturu. Vlast suverena papina ipak je u neku ruku ograničena, jer ona:

1. mora da bude proniknuta blagošću i poniznošću; zato i nosi papa naslov „servus servorum Dei“.

2. Ona se mora obazirati na volju božanskog utemeljitelja, koji je odredio ustav crkve, pa tako mora respektovati prava hijerarhije i vjernikâ. Papa ne može ništa na crkvenom ustavu mijenjati.

3. Ona imade svoju protutežu u sudjelovanju Duha Svetoga, što se tiče nauke o nepogrešivosti. To su evo garancije, da se papina vlast ne izvrgne u despotizam.

Poslije biskupa dolaze na red svećenici i službenici, dakle oni, koji imadu više i niže redove. I ovi imadu u crkvi vlast, ali ta vlast nije javna i izvanjska jurisdikcija, dakle se ne proteže na forum externum, već je ta vlast reda i sakramenata, dakle nutarnja jurisdikcija — forum internum.

Svećenici i službenici nijesu samim božjim pravom pozvani na to da upravljaju crkvu, već na to, da dijele sv. sakramente, da ih proizvode, da žrtvuju.

#### *D) Demokracija u crkvi katoličkoj.*

Ustav crkveni obaseže, kako znademo, tri elemenata — monarkiju, aristokraciju i demokraciju. Monarkija i aristokracija sačinjava vladu crkvenu. U prvoj nalazimo suverenost duhovne vlasti, koja je središte i izvor jedinstva u crkvi; u drugoj imademo takogjer pravu duhovnu vlast, ali ovisno o vrhovnoj vlasti, pa dosljedno je ona partikularna i lokalna. Tako

se imadu ova dva elementa ustava u svojem megjusobnom odnosu. A u kakovom odnosu stoji treći elemenat — demokracija? Demokracija nema nikakova prava na vlast ili ti vladu u crkvi. Nijedna vlada ili ti uprava ne opstoji za svoje interese, već za opće dobro. Res publica, res populi. Ako to vrijedi uopće za svaku vladu, to ponajvećma vrijedi za onu u crkvi.

Krist hoće, da svi ljudi u crkvi i po crkvi postanu dionicima njegovih zasluga. Zato moraju papa i biskupi te kler i ini službenici sve sile naprezati, i to u sva vremena, da se taj Kristov ideal što bolje i prije oživotvori. Ovi su čimbenici dakle aktivni suradnici, dok su vjernici pasivni. Oni davaju, ovi primaju. Vjernici dakle nemaju u crkvi Kristovoj nikakovo pravo u monarkiji i hijerarhiji. Imadu zato ipak pravo **na** monarkiju i **na** hijerarhiju. Po Kristovom planu može svaki vjernik bez obzira na stalež, imućstvo, rad, da prodre u redove hijerarhije, pače i same monarkije. Crkva ne pozna privilegija kaste, privilegija krvi. Bio čovjek bijeli ili crni, bio Kinez ili Zulu-kafra, on može da positis ponendis postane papom, biskupom, svećenikom crkvenim. Crkva pozna samo jedno rođenje, a to izvire iz krsta i reda. Ovo duhovno rođenje daje svima jednaka prava. Za sve u crkvi opstoji jedna te ista vjera, ufanje i ljubav, jedan te isti Otac nebeski.

Eto na taj je način demokracija sastavni dio crkvenog ustrojstva.

Osim toga prava, da demokracija može u vladi crkvenoj popunjivati redove hijerarhije, da može doći i do primata, pristoje joj još ova prava:

Vjernici imadu pravo, da se njima ravna u duhu Kristovom, da im se ne uskraćuju sveti sakramenti, da im se marljivo naviješta riječ božija. Papa, biskupi i svećenici službenici su demokracije. Ta su prava de iure divino; no crkva može vjernicima dati i druga prava. Tako je n. pr. dopuštala, da neki vladari sazivlju crkvene sabore, dala je svoju dozvolu, da vladari a i narod postavljaju (biraju ili kojim drugim načinom imenuju) pape, biskupe i župnike, da dakle prezentiraju na veća beneficija i manja. Kraj toga dopušta crkva, da lajci sudjeluju kod uprave crkvenim imutkom, a i u samoj crkvenoj upravi, gdje se ne radi o crkvenoj vlasti (članovi ordinarijata).

Ta i slična prava vidimo u historiji, a ako se radi o još većima, naći ćemo ih u konkordatima.

Sva ta prava zapravo nijesu ništa drugo, nego koncesije, pa ih crkva može i opozvati, ako nagje za shodno.

Kraj svega toga lajici imadu još ova praeogativa u crkvi: 1. Oni mogu da pod kontrolom crkvenom prisustvuju ili sara-gjuju na učenju božijih istina. Za to se i oni ne mogu n. pr. odstraniti od sastavljanja naučnih osnova u pogledu katekiza-cije, iz bureaux-a katol. kongresa etc. 2. Oni mogu posjedo-vati vremenita dobra, pa mogu njima po volji u okviru morala i svjetovnih zakona spekulirati. 3. Sakrament ženidbe daje im pravo na obitelj, dakle na djecu, da tako umnažaju članove crkve katoličke. Imajući to na umu, lako je razumjeti, što misli učeni Bellarmin, kad veli, da je crkveno ustrojstvo monarkije ublaženo aristokracijom i demokracijom. I ja mogu bez straha odgovoriti na pitanje, kakovo je crkveno ustrojstvo? Crkveno je ustrojstvo monarkijsko, hijerarkijsko i demokratsko.

#### 4. Savršenost crkvenog ustrojstva.

Sve zavisi o tome, kako se poima odnos tih triju dijelova. Ako ga poimam ortodoksno, a ne kao Marsilij Padovanski ili Edmund Rischer ili galikanisti: Pierre Pithon, Maret i čitava četa janzenističkih kanonista; tad moram doći do toga uvje-renja, da je organizam crkve katoličke kraj svih različnosti, koje se unutar tih glavnih božanskih poteza ili temelja pojaviše, upravo divan i mudar.

Crkveno ustrojstvo u sebi spaja prednosti nasljedne i izborne monarkije: od one imade nepovredivost i stabilnost, od ove popularnost. Crkva je jedna, nedjeljiva, a ipak univer-zalna monarkija. Kao takova je u harmoniji s dogmom jednote božanske i jedinstva roda ljudskoga. Kraj svega toga crkva ipak pruža krasnu sliku neke vrste konfederacije, u kojoj dijeceze, kao negda partikularne državnice u državi, uživaju priličnu neza-visnost i slobodu, da tako udovolje posebnim prilikama i tradi-cijama pojedinih naroda.

Monarkija je u crkvi apsolutna, a ipak je ta apsolutnost od svih strana omegjašena i ograničena, pa uporedo teče s au-toritetom kolektivne crkve.

Najzad je vlada u crkvi moćna, ali ne tiranska, jer se svagda i svagdje susreće s principima i poretkom, koji joj to

brani. Na vladu crkve ne dolazi se ni imutkom ni rodom; zasluge, učenost i krepost otvaraju vrata najvišim dostojanstvima. Koje onda čudo da i jedan liberalac *κατ'ἑξοχήν*, čuveni ministar sedamdesetih godina, kasnije akademičar, Emile Ollivier ovako zanosno govori o vladi crkvenoj. „Najsavršenija forma političke vlasti pokazana nam je u papinskoj monarkiji: kolegij mudraca izabire suverena doživotno. Ta sistema proizvela je najdivnije nasljedstvo suverensko, što ga imade u svijetu. Malo imade papa, koji nijesu bili izvrsni. Danas proučavaju ustave švicarske, američanske i engleske, molim, da li ćete u njima naći, makar ih i te kako uzvisuju, onakove institucije kao što se nalaze u crkvi, u papinstvu, u koncilima, u religioznim redovima? Moderna država ne dopušta da se osnuje takovo izborno tijelo kao što je ono kardinala: naše društvo pače ne bi zato dalo zgodnih elemenata.“<sup>1</sup>

(Svršit će se.)



<sup>1</sup> „La forme parfaite du pouvoir nous a été montrée dans la monarchie pontificale: un souverain viager élu par un college de sages. Ce système a produit la plus admirable succession de souverains qu' il y ait eu dans le monde. Il est peu de Papes qui, par quelque côté, ne se soient montrés éminents. On étudie les constitutions suisse, américaine ou anglaise: quand s'avisera — t' — on qu'il y a dans l' Église, dans son Pontificat, dans ses conciles, dans ses Ordres religieux, des intitutions bien supérieures á celles qu'on a coutume d' admirer? L'état de nos moeurs ne permet guère d' organiser un corps électoral d'élite tel que le collège des cardinaux: notre société n'en offrirait par les éléments“. Iz djela: „1789. et 1889.“